УДК 33.021:[330.341.1:330.332]

О. В. ШКУРУПІЙ
доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри міжнародної економіки
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
Полтава
e-mail: me.puet@yandex.ua
Google scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=s8OMunEAAAAJ&hl=ru&oi=ao

А. Л. ФЛЕГАНТОВА
кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри міжнародної економіки
Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
Полтава
e-mail: anna.flegantova@gmail.com
Google scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=cpt506sAAAAJ&hl=ru

ВАРІАТИВНІ МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Розглянуто інноваційно-інвестиційні чинники розвитку національної економіки як рушійної сили виведення макроекономічної системи зі стану нестабільності. Запропоновано методику відповідного змісту та розроблено короткотерміновий прогноз ВВП України з урахуванням впливу інноваційно-інвестиційних чинників. Проведено порівняння економічного розвитку України та Польщі.

Ключові слова: інновації, інвестиції, потенціал, економічний розвиток.

JEL Classification: F 47, F 59.

Постановка проблеми. За стану економічної нестабільності, який властивий сучасному періоду розвитку національної економіки, інновації та від-

© Шкурупій О. В., Флегантова А. Л., 2017

повідно спрямовані інвестиції набувають особливого значення. Історія світової економіки має багато прикладів виведення макроекономічних систем зі стану кризи саме за допомогою інновацій. Зважаючи на це, за названих умов функціонування національного господарства саме такий підхід до стабілізації економіки та пожвавлення в подальшому її динаміки необхідно вважати одним із найбільш продуктивних. Засновуючись на інноваціях, за умов цільового інвестування в них, можливості короткострокових і довгострокових позитивних змін в Україні видаються цілком реалістичними і, навпаки, нехтування цим може стати викликом національній господарській системі та створити пряму загрозу не тільки економіці, у вигляді її регресу, але й суспільному життю в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на те, що інновації та фінанси виступають чинниками потенціювання економічного зростання в умовах ускладненої політичної та господарської ситуації в Україні, ця проблематика активно вивчається вітчизняними науковцями. Серед останніх за часом публікацій необхідно назвати роботи таких науковців, як О. І. Амоша, А. І. Землянкін, І. Ю. Підоричева [1], Н. М. Краус [3], К. І. Новікова [4], М. С. Шкода [11].

Формулювання цілей. Розробити варіативний прогноз економічного розвитку України та оцінити імовірність позитивних / негативних змін в економіці залежно від ступеня використання інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Інновації та інвестування в них є, безперечно, найнадійнішим стратегічним рішенням для розвитку будь-якої сучасної макроекономічної системи. Проте в Україні використання інноваційно-інвестиційного потенціалу необхідно вважати критично значущим, оскільки від того, чи зможе країна скористатись таким потенціалом, безпосередньо залежить, що чекатиме на неї в майбутньому – розквіт чи занепад. Складний сучасний політико-економічний період розвитку України не дозволяє однозначно визначити вектор подальшої динаміки, але при цьому незаперечним залишається той факт, що його спрямування залежатиме від результативності використання інноваційно-інвестиційного потенціалу. Отже, за названих умов активацію інноваційно-інвестиційного потенціалу в Україні (перетворення його на капітал розвитку) слід вважати сучасним імперативом. Для визначення перспектив української економіки ми пропонуємо три варіанти прогнозу розвитку:

1) перший варіант передбачає, що розвиток подій в Україні буде відбуватись за тенденцією, яка виявила себе станом на 2014 рік і була негативною;

2) другий варіант передбачає, що урядом України будуть застосовані заходи загального регуляторного впливу, результатом яких стане припинення падіння ВВП;

3) третій варіант передбачає можливість компенсаторних заходів держави щодо усунення дії тих чинників, які негативно впливають на інноваційно-інвестиційний потенціал розвитку, а отже, зумовлюють від'ємну динаміку ВВП.

Прогнозним розрахункам передує уточнення. Загальновідомо, що згідно з правилами економічного аналізу, прогноз є тим достовірнішим, чим довшим є динамічний ряд фактичних даних. Проте передбачення можливих перспектив української економіки надзвичайно ускладнене через наявність несприятливої політичної ситуації в країні. Зважаючи на це, можна оперувати лише даними 2012–2015 рр. Отже, прогноз не може перевищувати 1–2 роки.

Перший варіант розраховано шляхом екстраполяції даних про динаміку ВВП за названий період. Згідно з вказаним вище методичним підходом до визначення ВВП країни, передбачалось, що у 2016 р. його величина може скоротитись до 94,46 млрд дол. США[1], а у 2017 р. ще на третину, порівняно з цим обсягом.

При такій інтенсивності економічного спаду в національній економіці це по суті означає пряму загрозу існуванню господарської системи країни. Отже, ситуація вимагає передусім загальних політичних та економічних регуляторних заходів держави щодо стабілізації стану в країні. Цей надзвичайно небезпечний для України варіант економічної динаміки до цього часу (станом на початок 2017 р.) не можна вважати таким, що став повністю відвернутим завдяки заходам державного регулювання. Хоча за результатами 2016 р. зростання ВВП становить 1,5% порівняно з 2015 р., його абсолютне значення не досягло навіть того рівня, який існував 10 років тому (ВВП 2016 р. – 93,8 млрд дол. США, а 2006 р. – 107,8) [2].

Зрозуміло, що за таких умов навіть утримання у 2016–2017 рр. ВВП від падіння (тобто збереження його на рівні 2015 року) вже має оцінюватись як безперечний позитивний здобуток уряду країни. Зважаючи на це, ми розглядаємо ВВП України за *другим варіантом*, як такий, що залишатиметься на рівні не менше 119–120 млрд дол. США (як відлік взято початок подій, які спровокували економічну та політичну нестабільність в країні, тобто 90 % від ВВП 2014 р.). В аспекті аналізу інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку країни це означає, що впродовж зазначених років (2016–2017) у його складі не виникнуть нові чинники, що провокуватимуть ризик зменшення ВВП.

[1] Ці розрахунки здійснювались на початку 2016 р. Практика показала, що відхилення прогнозованих даних від фактичних у 2016 р. становило 0,7 %.

Сучасні виклики стабільності економічному розвитку України є дійсно об'єктивною причиною глибокої рецесії. Проте можливість перспективи покращення ситуації за умови послідовних та виважених дій уряду все ж існує. Світова практика неодноразово доводила провідну роль інноваційно-інвестиційних факторів у виведенні економіки різних країн зі стану кризи – як економічної, так і зумовленої військово-політичними подіями. Зважаючи на це, ми пропонуємо *третій варіант* прогнозу, який ґрунтується на тому, що за умови чітко визначених заходів державного регулювання можна усунути вплив негативно діючих чинників, які зменшують ВВП та обмежують можливості повного залучення в економіку інноваційно-інвестиційного потенціалу її розвитку.

Інноваційно-інвестиційний потенціал розвитку національної економіки оцінювався нами за 68-ма факторами. Така велика кількість факторів викликана необхідністю глибокого аналізу економічної ситуації, що склалась нині в Україні. Це, у свою чергу, зумовило використання первинної інформації за даними обласних управлінь статистики. Дослідження проведено на основі вибірки таких областей України: Запорізька, Львівська, Полтавська, Сумська, Херсонська. Найважливішими із зазначених факторів інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку національної економіки є обсяг прямих іноземних інвестицій, кількість промислових підприємств, інвестиції в основний капітал, фінансування наукових та науково-технічних робіт, кількість спеціалістів, що виконують наукові та науково-технічні роботи, кількість освоєних виробництв інноваційних видів продукції в промисловості та ін.

При цьому у розрахунках вплив факторів виявив себе як з позитивним, так і з негативним значенням. Це зумовлено фактичним використанням факторного ресурсу, тобто тим, на скільки кожний чинник є активованим у відтворювальному процесі, а отже, сприяє зростанню або зумовлює зниження ВВП. Силу впливу на ВВП кожного з чинників (у тому числі за ознаками позитивної та негативної дії) визначено за допомогою кореляції. На завершальній стадії цієї частини аналізу з метою з'ясування кількісних параметрів використовувався показник частки сприятливих факторів у кількості всіх факторних показників (формула 1). Аналіз показав, що серед 68 індикаторів, які були обрані для аналізу, негативний вплив справляє 41 чинник.

$$ЧСФ = \frac{КС}{КВ} \cdot 100\ \%, \qquad (1)$$

де *ЧСФ* – частка сприятливих факторів у кількості усіх факторних показників;

КС – кількість сприятливих факторів;

КВ – кількість усіх факторних показників.

Суто теоретично, за третім варіантом, ВВП України міг би становити граничну величину близько 300 млрд дол. США. Це за умови, якби були вико-

ристані резерви зростання ВВП, тобто, у разі, якщо вплив усіх чинників, що нині діють, негативно був би нульовим.

Використовуючи показник частки сприятливих факторів (*ЧСФ)*, ми здійснили прогнозні розрахунки розвитку національної економіки, орієнтуючись на те, що цей показник, згідно з критерієм його оцінки, повинен становити більше 50%. Якщо припустити, що в Україні будуть створені умови для формування інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку саме за названим критерієм, то ВВП зможе досягнути 150 млрд дол. США (розрахунки за формулою 2).

$$ВВП_р = \frac{ВВП_б \cdot К_{ЧСФ}}{ЧСФ_б}, \qquad (2)$$

де $ВВП_р$ – розрахунковий ВВП;

$ВВП_б$ – базисний ВВП;

$К_{ЧСФ}$ – критерій частки сприятливих факторів формуванню інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку економіки;

$ЧСФ_б$ – базисне значення частки сприятливих факторів формуванню інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку економіки.

ВВП України у 150 млрд дол. США – це результат функціонування економіки за так званої «точки сприяння зростанню». Мова йде про використання інтенсивних факторів і сприяння розвитку провідних (відповідно до світових тенденцій технологічного розвитку) галузей національної економіки. Проте навіть у випадку, коли із загальної кількості чинників, які формують інноваційно-інвестиційний потенціал економічного розвитку тільки 50% впливають позитивно, забезпечення економічного зростання в державі, господарська система якої ослаблена війною, залишається надзвичайно складним завданням. Розрахований нами ВВП України (150 млрд дол. США) до фактичного ВВП держави у показниках приросту становить +25,9%. Тобто доводиться констатувати, що забезпечити це у наш час в Україні досить складно. Таке складно зробити навіть країнам з досить стійкою економічною системою, механізм яких функціонує у сприятливих умовах пожвавлення світової економіки після глобальної фінансово-економічної кризи.

Принципово прикладом для України може слугувати Польща. Саме розвиток економіки цієї країни найбільш часто згадують науковці та практики-аналітики як зразок, якому у короткотерміновому періоді повинна слідувати Україна. За даними Центрального розвідувального управління США (ЦРУ), у 2015 р. зростання ВВП Польщі становило 3,5%. Отже, Україна, якщо слідуватиме зразку економічного тренду цієї країни, при найбільш оптимістичних прогнозах, зможе досягти обсягу ВВП у 150 млрд дол. США як мінімум лише через 7 років. Таким чином, при забезпеченні названих вище умов,

оптимістичний прогноз ВВП України на 2016 і 2017 р. буде за приблизними розрахунками становити відповідно 123 і 127 млрд дол. США (табл. 1).

Таблиця 1

Прогнозований вплив інноваційно-інвестиційного потенціалу на ВВП України 2016–2017 рр. млрд дол. США

Роки	Варіанти прогнозу		
	перший	другий	третій
2016	94,47	119,12	123,26
2017	65,33	119,12	127,58

Примітка. Прогнозні розрахунки здійснювались на основі вибірки за п'ятьма областям України.

Джерело: розраховано нами на основі [6; 7; 8; 9; 10].

Унаочнення розрахунків забезпечує графічний аналіз. Згідно з ним за першим варіантом прогнозу візуалізується спадна динаміка ВВП України, за другим – незмінна, за третім – зростаюча. Останній розглядається нами одночасно як найбільш бажаний для України, враховуючи необхідність виведення економіки країни з кризового стану (рис. 1).

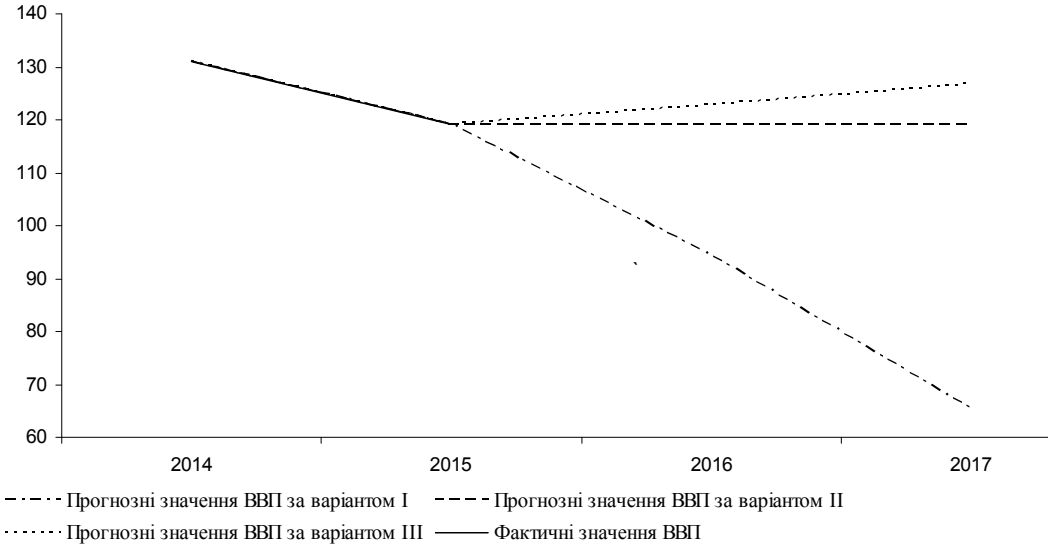

Рис. 1. Прогнозована динаміка ВВП України до 2017 р.

Джерело: побудовано нами на основі [6; 7; 8; 9; 10].

Продовженням аналізу в рамках прогнозу є порівняння України з Польщею за класифікацією Всесвітнього економічного форуму. Польща належить до групи країн з ефективно орієнтованою економікою (табл. 2).

Таблиця 2

Прогнозне співвідношення ВВП Польщі та України 2016–2017 рр. (разів)

Коефіцієнт відставання	Україна порівняно з Польщею	
	2016	**2017**
За варіантом I	5,85	8,45
За варіантом II	4,64	4,64
За варіантом III	4,49	4,35

Примітка. Коефіцієнт відставання розрахований як відношення ВВП Польщі (фактичні дані, 2014 р.) до ВВП України (прогнозні дані 2016, 2017 рр.).

Джерело: розраховано нами на основі [12].

Отже, як свідчать порівняння, за першим варіантом прогнозу, який передбачає продовження існуючої негативної тенденції, що виявила себе на поточний час, відставання ВВП України у 2016 та 2017 р. від рівня Польщі буде збільшуватись. У 2017 р. ВВП України може становити обсяг у 8 разів нижчий, ніж у Польщі. За другим варіантом, який передбачає заходи уряду щодо утримання стрімкого спаду, ВВП України може бути у 5 разів нижчий, ніж у Польщі. За третім варіантом зазначений розрив буде поступово скорочуватися. У 2017 р. він кількісно буде визначатись показниками 4-х кратної розбіжності з Польщею.

Висновки. Інноваційно-інвестиційні чинники розвитку національної господарської системи в умовах ускладненого економічного та політичного періоду її функціонування є визначальною рушійною силою виведення макроекономічної системи зі стану нестабільності. Аналіз, проведений на основі визначення факторної залежності між складовими інноваційно-інвестиційного потенціалу України та ВВП забезпечив конкретизацію імовірних змін того негативного тренду національної економіки, який був спровокований подіями, що відбулись в Україні на межі 2013–2014 рр. Такі засади аналізу дозволили виявити три варіанти національної макроекономічної динаміки, визначити ступінь відставання української економіки від європейських тенденцій та умови скорочення цього розриву на основі використання резервів існуючого інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амоша О. І. Удосконалення системи управління інноваціями як умова прискорення структурних реформ в Україні / О. І. Амоша, А. І. Землянкін, І. Ю. Підоричева // Економіка України. – 2015. – № 9. – С. 49–65.
2. ВВП Украины по годам (1991–2016) [Електронний ресурс] : Wold Table. – Режим доступу: http://worldtable.info/yekonomika/tablica-vvp-ukrainy-po-godam-1991 – 2016.html
3. Краус Н. М. Становлення інноваційної економіки в умовах інституціональних змін : монографія / Н. М. Краус. – Київ : Центр учб. літ., 2015. – 596 с.
4. Новікова К. І. Інноваційно-інвестиційна безпека: сучасні виклики та загрози / К. І. Новікова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. – 2016. – № 16, ч. 2. – С. 26–30.
5. Рейтинг стран по темпам роста ВВП [Електронний ресурс] : офіц. сайт No News. – Режим доступу: http://nonews.co/directory/lists/countries/ %20gdp-temp.
6. Статистичний щорічник Запорізької області [Електронний ресурс] : офіц. сайт Голов. управління статистики у Запоріз. обл. – Режим доступу: http://www.zp.ukrstat.gov.ua/
7. Статистичний щорічник Львівської області [Електронний ресурс] : офіц. сайт Голов. управління статистики у Львів. обл. – Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/
8. Статистичний щорічник Полтавської області [Електронний ресурс] : офіц. сайт Голов. управління статистики у Полтав. обл. – Режим доступу: http://pl.ukrstat.gov.ua/
9. Статистичний щорічник Сумської області [Електронний ресурс] : офіц. сайт Голов. управління статистики у Сум. обл. – Режим доступу: http://sumy.ukrstat.gov.ua/
10. Статистичний щорічник Херсонської області [Електронний ресурс] : офіц. сайт Голов. управління статистики у Херсон. обл. – Режим доступу: http://www.ks.ukrstat.gov.ua/
11. Шкода М. С. Активізація інноваційної політики як чинник підвищення конкурентоспроможності національної економіки / М. С. Шкода // Вісн. Київ. нац. ун-ту технологій та дизайну. Серія «Економічні науки». – 2016. – № 1 (95). – С. 55–63.
12. Obszary tematyczne [Електронний ресурс] : офіц. сайт Główny Urząd Statystyczny. – Режим доступу: http://www.stat.gov.pl/gus.

REFERENCES

1. Amosha O. I., Zemlyankin A. I., Pidorycheva I. Yu. (2015) Udoskonalennya systemy upravlinnya innovatsiyamy yak umova pryskorennya strukturnykh reform v Ukrayini. Ekonomika Ukrayiny.9.
2. VVP Ukrayny po hodam (1991–2016) : Wold Table. Retrieved from: http://worldtable.info/yekonomika/tablica-vvp-ukrainy-po-godam-1991-2016.html
3. Kraus N. M. (2015) Stanovlennya innovatsiynoyi ekonomiky v umovakh instytutsional'nykh zmin : monohrafiya. Kyyiv. Tsentr uchbovoyi l-ry.

4. Novikova K. I. (2016) Innovatsiyno-investytsiyna bezpeka: suchasni vyklyky ta zahrozy. Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. 6 (Chastyna 2).
5. Reytynh stran po tempam rosta VVP. Ofytsyal'nyi sayt No News. Retrieved from: http://nonews.co/directory/lists/countries/ %20gdp-temp
6. Statystychnyy shchorichnyk Zaporiz'koyi oblasti. Ofitsiynyy sayt Holovne upravlinnya statystyky u Zaporiz'kiy oblasti. Retrieved from: http://www.zp.ukrstat.gov.ua/
7. Statystychnyy shchorichnyk L'vivs'koyi oblasti. Ofitsiynyy sayt Holovne upravlinnya statystyky u L'vivs'kiy oblasti. Retrieved from: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/
8. Statystychnyy shchorichnyk Poltavs'koyi oblasti. Ofitsiynyy sayt Holovne upravlinnya statystyky u Poltavs'kiy oblasti. Retrieved from: http://pl.ukrstat.gov.ua/
9. Statystychnyy shchorichnyk Sums'koyi oblasti. Ofitsiynyy sayt Holovne upravlinnya statystyky u Sums'kiy oblasti. Retrieved from: http://sumy.ukrstat.gov.ua/
10. Statystychnyy shchorichnyk Khersons'koyi oblasti. Ofitsiynyy sayt Holovne upravlinnya statystyky u Khersons'kiy oblasti. Retrieved from: http://www.ks.ukrstat.gov.ua/
11. Shkoda M. S. (2016) Aktyvizatsiya innovatsiynoyi polityky yak chynnyk pidvyshchennya konkurentospromozhnosti natsional'noyi ekonomiky. Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dyzaynu. Seriya "Ekonomichni nauky". 1.
12. Obszary tematyczne. Ofitsiynyy sayt Główny Urząd Statystyczny. Retrieved from: http://www.stat.gov.pl/gus

Стаття надійшла до редакції 23.02.2017.

О. В. ШКУРУПИЙ

доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой международной экономики Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», Полтава

А. Л. ФЛЕГАНТОВА

кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры международной экономики Высшего учебного заведения Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», Полтава

ВАРИАТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ НА ОСНОВЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА

Рассмотрены инновационно-инвестиционные факторы развития национальной экономики как движущей силы выведения макроэкономической системы из состояния нестабильности. Предложена методика соответствующего содержания и разработан краткосрочный прогноз ВВП Украины с учетом влияния инновационно-инвестиционных факторов. Проведено сравнение экономического развития Украины и Польши.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, потенциал, экономическое развитие.

O. V. SHKURUPIY

Doctor of Economics, professor, head of International Economics Department, Higher Educational Establishment of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade», Poltava

A. L. FLEHANTOVA

PhD (Economics), Senior lecturer of International Economics Department, Higher Educational Establishment of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade», Poltava

VARIABLE OPPORTUNITIES OF UKRAINIAN ECONOMY DEVELOPMENT ON THE BASIS OF INNOVATIVE AND INVESTMENT POTENTIAL USING

Problem setting. The conditions of economic instability, which is inherent in the modern period of development of the national economy, innovation and, accordingly, investments are of particular importance. The history of the world economy has many examples of the elimination of macroeconomic system from a state of crisis through innovation. Despite this, in these conditions the functioning of the national economy, this approach to economic stabilization and recovery in the future, its dynamics must be considered one of the most productive. Based on innovation, subject to the target investment, possible short-term and long-term positive changes in Ukraine look very realistic and, on the contrary, neglecting this can become a challenge of national economic system and create a direct threat to not only the economy in the form of regression, but of social life in General.

Recent research and publications analysis. Despite the fact that innovation and finance are factors of potentiation of economic growth in conditions of complicated political and economic situation in Ukraine, this problem is actively studied by national scientists.

Paper objective. Variable to develop a forecast of economic development of Ukraine and to estimate the probability of a positive / negative changes in the economy depending on the degree of use of innovative and investment potential.

Paper main body. Innovation and investment in them is, undoubtedly, the most reliable strategic solution for the development of any modern macroeconomic system. Challenging contemporary political and economic period for the development of Ukraine does not allow us to determine the vector of future trends, but undeniable is the fact that its direction will depend on the efficiency of innovative and investment potential. To determine the prospects of the Ukrainian economy we offer three versions of the forecast:

1) the first option assumes that the development of events in Ukraine will happen with the trend, which manifested itself as of 2014 was negative;

2) the second option provides that the government of Ukraine will apply measures of a General regulatory impact, which will result in the termination of the fall of GDP;

3) the third option includes the possibility of compensatory actions of the state to eliminate the actions of those factors that negatively affect innovation and investment development potential, and therefore contribute to the negative dynamics of GDP.

Conclusions of the research. Innovation and investment factors of development of national economic system in the conditions of difficult political and economic period of its functioning is the decisive driving force of output macroeconomic system from a state of instability. The analysis carried out on the basis of determination of factor dependencies between the components of innovative and investment potential of Ukraine and of the GDP has provided the concretization of the possible change in the negative trend of the national economy, which was triggered by the events that occurred in Ukraine at the turn of 2013-2014. Such analysis allowed to identify three options for national macroeconomic dynamics, to determine the degree of backwardness of the Ukrainian economy from European trends and conditions of the gap, based on the use of the reserves of the existing innovation and investment potential of economic development of Ukraine.

Short Abstract for an article

Abstract. Innovative and investment factors of the development of the national economy as driving force of the removing economy from the status of instability were investigated. The method of short-term forecast of GDP of Ukraine taking into account influence of innovative and investment factors was developed. Comparison of economic development of Ukraine and Poland was made.

Key words: innovations, investments, potential, economic development.